

A black and white photograph of a smiling woman with dark hair, wearing a white chef's coat, holding a large, shiny metal pot. She is in a kitchen with a tiled wall and hanging utensils in the background.

sociale. economie

IN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Colofon

Deze publicatie werd gerealiseerd door Tracé Brussel vzw. Tracé Brussel vzw is erkend door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als adviesagentschap inzake sociale economie. Het adviesagentschap biedt informatie, advies en ondersteuning aan verenigingen en ondernemingen omtrent erkenning als PIOW en IO. Erkende sociale economieprojecten kunnen er terecht voor opvolging en ondersteuning via netwerkactiviteiten en vormingsinitiatieven. Daarnaast volgt het agentschap het beleid op en signaleert mogelijkheden en knelpunten. Deze publicatie kwam tot stand dankzij de steun en medewerking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Brusselse minister van Werkgelegenheid, GOB Brussel Economie Werk, de Brusselse sociale economie-initiatieven en Febio vzw. Tracé Brussel vzw werkt samen met en wordt ondersteund door Actiris, VDAB, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse overheid en lokale Brusselse besturen.

Redactie Wieland De Hoon

Design & druk DADDY KATE

Fotografie Filip Claus (cover), Yves Coussement, Julie de Bellaing, Bart Dewaele, Lander Loeckx, Kobe Van de Putte, Aurore Dal Mas (foto D. Gosuin), Yves André-Recyclart.

Verantwoordelijke uitgever Steef Corijn – Tracé Brussel vzw
Antwerpselaan 26 – 1000 Brussel

D/2016/11.933/1

EEN INITIATIEF VAN

TRACÉ
schakels naar werk

IN SAMENWERKING MET

MET DE STEUN VAN

EN OOK

BIJGELEERD & GELANCEERD *getuigenissen*

Aicha (COSMOS):
"dat dit mijn werk
geworden is op mijn
zevenenveertigste,
het is echt de max"

Amadou (COSMOS):
"ik leer Belgische
desserts maken"

Hamadou (MAKS):
"ben je gemotiveerd
dan kan je het ver
brengen dankzij dit
soort trajecten"

Azzam (ECRE):
"een echte droomkans
voor een vluchteling"

Farid (FIX):
"de toekomst van
veel vluchtelingen
begint hier"

GESPREKKEN

geuren en kleuren

- Er zijn niet genoeg jobs in Brussel.
Terwijl er zoveel wérk is
FEBIO/CYCLO
- Een nieuwe inschakelingsonderneming
CASANOVO/CASABLANCO
- In Brussel ga je beter pragmatisch
te werk
SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN
- Bricoteam is klusjesdienst
én sociale motor
BRICOTEAM/EVA VZW
- Vooral door leervermogen
kom je vooruit
INOPTEC+
- Doelgroepmedewerkers de beste
kansen bieden
FAMILIEHULP
- Goede grond moet je blijven verrijken
EVA vzw

DEBAT

Rondetafelgesprek:
De Brusselse Sociale Economie

DE BELEIDSMAKER

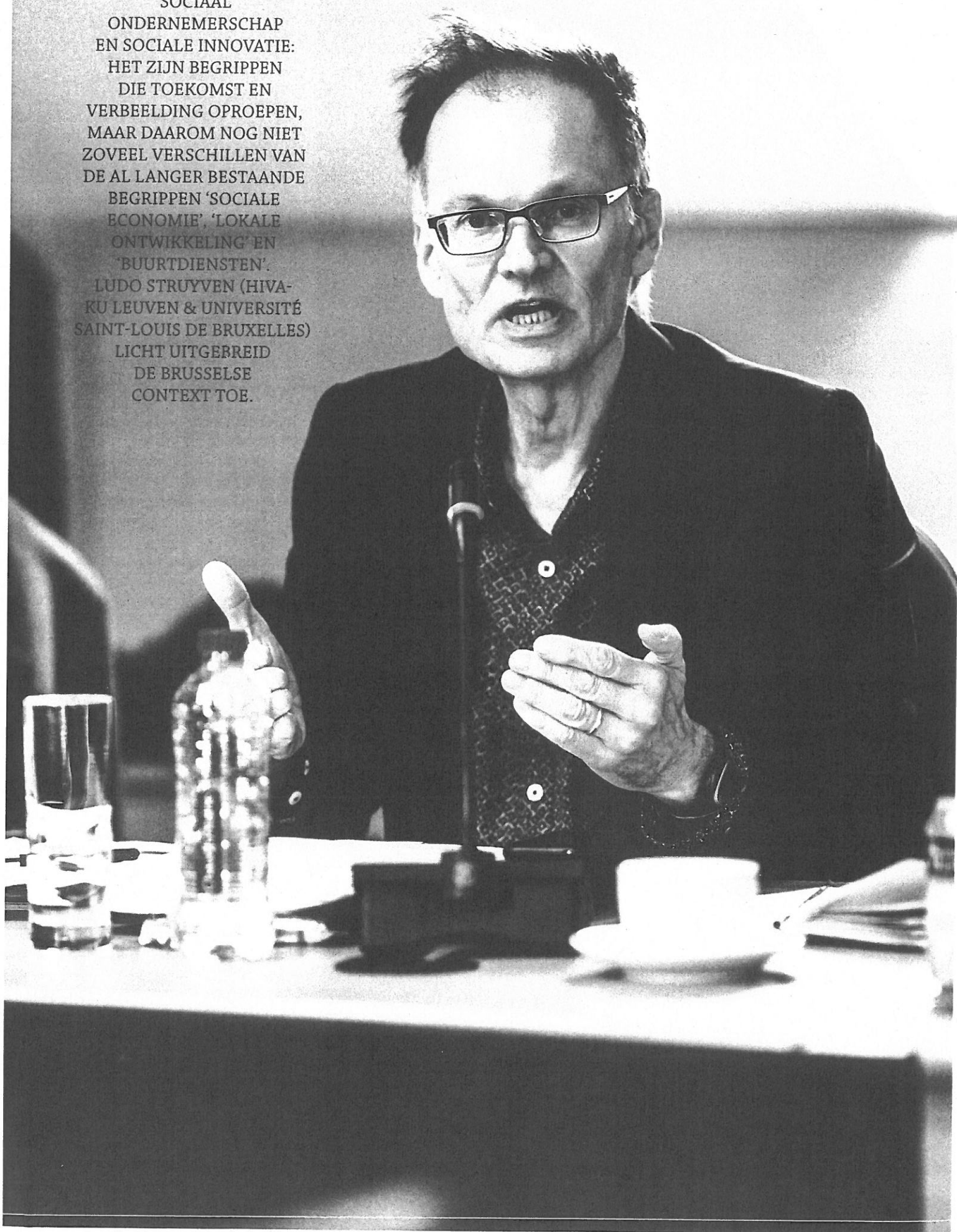
De visie van Didier Gosuin,
minister van Economie en Tewerkstelling

ANALYSE

Professor Ludo Struyven

SOCIAAL
ONDERNEMERSCHAP
EN SOCIALE INNOVATIE:
HET ZIJN BEGRIPPEN
DIE TOEKOMST EN
VERBEELDING OPROEPEN,
MAAR DAAROM NOG NIET
ZOVEEL VERSCHILLEN VAN
DE AL LANGER BESTAANDE
BEGRIPPEN 'SOCIALE
ECONOMIE', 'LOKALE
ONTWIKKELING' EN
'BUURTDIENSTEN'.
LUDO STRUYVEN (HIVA-
KU LEUVEN & UNIVERSITÉ
SAINT-LOUIS DE BRUXELLES)
LICHT UITGEREID
DE BRUSSELSE
CONTEXT TOE.

SOCIALE ECONOMIE IN BRUSSEL:

de cirkel van innovatie

Ludo Struyven (HIVA-KU LEUVEN & UNIVERSITÉ SAINT-LOUIS DE BRUXELLES)

Gemeenschappelijk aan al deze activiteiten (en aan het kluwen van definities) is dat het gaat om initiatieven die niet primair financiële winst vooropstellen, maar 'maatschappelijke meerwaarde', en wel op volgende vijf domeinen: economie, arbeid, tewerkstelling van doelgroepen, bestuur en ecologie.

Twee dimensies komen altijd terug, zij het in wisselende combinaties. Aan de ene kant is er de dimensie van de tewerkstelling van groepen die het moeilijk hebben op de arbeidsmarkt, met een beperkte 'rugzak' aan schoolse kwalificaties, met weinig tot geen kansen bij 'reguliere' werkgevers. Het uitgangspunt dat hier wordt gehuldigd is dat wordt vertrokken van de vaardigheid die deze personen wél bezitten en verder kunnen verwerven in een begeleide werkomgeving. Deze dimensie primeert bij de zogenaamde sociale inschakelingseconomie, gericht op tewerkstelling van moeilijk te plaatsen doelgroepen. Aan de andere kant is er de dimensie van het creëren van coöperatieve oplossingen, dus not-for-profit, door diensten 'op de markt' aan te bieden in het commerciële of niet-commerciële circuit. Deze dimensie primeert als men het heeft over sociale ondernemingen. Voor deze laatste is er een specifiek kader voor steunverlening (denk aan de Europese regelgeving voor concurrentie en diensten van algemeen economisch belang), maar voor het overige opereren zij binnen een kader dat geldt voor elke andere organisatie in de non-profit of in de profitsector.

Meer dan sociale inschakeling

Specifiek in het Brussels Gewest zijn er de plaatselijke initiatieven voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid (PIOW) en de inschakelingsondernemingen (IO). PIOW's en IO's samen vormen een honderdtal organisaties, die 1.500 doelgroepwerknemers tewerkstellen. Op ruimere schaal zijn er de dienstencheque-ondernemingen en de specifieke tewerkstellingsmaatregelen sociale tewerkstelling voor leefloners (artikel 60/61), sociale inschakelingseconomie (SINE), Doorstromingsprogramma (DSP), en maatregelen voor weinig geschoolde jongeren. Deze laatstgenoemde vier maatregelen staan op jaarbasis voor 4.800 à 6.500 tewerkgestelde Brusselaars. In derde instantie zijn er in het Brussels Gewest 14 vestigingen van beschutte werkplaatsen, die naar schatting 1.600 doelgroepwerknemers tewerkstellen. Samen behoren ze nog tot de inner circle van de sociale inschakelingseconomie. Het bereik wordt veel ruimer als

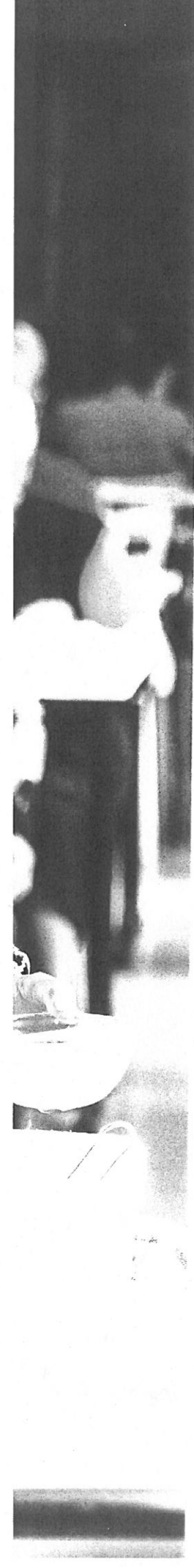
we ook de erkende coöperaties meetellen. Verder zijn er de vso's of vennootschappen met sociaal oogmerk, te onderscheiden van vzw's. Een aantal zit vermoedelijk al vervat in de voorgaande categorieën. Tot slot zijn er ook in de social profit sector initiatieven die dicht aanleunen bij de sociale economie, doordat ze voldoen aan criteria voor sociaal ondernemen, maar voor het overige sterk gelijken op elke andere onderneming. Aldus gerekend komen we al vlug tot een honderdvoud aan organisaties en tienduizenden doelgroepwerknemers, maar exacte cijfers ontbreken bij gebrek aan monitoring. Wel is duidelijk dat de sociale inschakelingseconomie slechts een fractie vormt van de sociale economie in ruime zin. Dit brengt ons bij een dubbele vaststelling: de sector van de sociale economie in Brussel is veel uitgebreider dan we geneigd zijn te denken, maar deze is nog niet goed gedocumenteerd.

Groeipad voor de sociale economie

Sociale economie volstaat niet als we kijken naar het grote aandeel werklozen, leefloners en andere inactieven onder de Brusselse beroepsbevolking. Zoals de westerse economie in het algemeen wordt een grootstedelijke metropool zoals Brussel in nog sterkere mate getekend door de paradoxale combinatie van hoge productiviteit en onvolledige werkgelegenheid. We hebben in Brussel te maken met een situatie waarin het 'normaal' wordt dat meer dan 20 procent van de beroepsbevolking zonder werk zit, waarvan een groot deel laaggeschoolden. Tegelijk is er in Brussel ook een verdichte aanwezigheid van on vervulde behoeften aan kwaliteitsvolle diensten en mogelijkheden tot herstelactiviteiten (zoals succeservaringen) voor personen die veraf staan van het arbeidscircuit of met een arbeidshandicap, waarvoor de sector van de sociale economie een oplossing kan bieden. Hierin ligt nog een potentieel voor groei van de sector, meer dan in de rest van het land, en voor tewerkstelling van kwetsbare doelgroepen. Dit vereist een groeipad. Om die reden ben ik voorstander van de mogelijkheid om verschillende tewerkstellingssubsidies te blijven combineren als sociale economie-onderneming, bijvoorbeeld dienstencheque-activiteit met SINE. In Vlaanderen is deze combinatie niet meer mogelijk.

De sociale inschakelingseconomie zal uiteraard nooit substantieel het probleem van hardnekkige werkloosheid onder bepaalde doelgroepen kunnen oplossen. Maar het vormt wel een noodzakelijk sluitstuk van het doelgroepenbeleid, waarmee een groot aantal ondernemingen en vestigingen in Brussel doelgroepen aanwerven en gedurende een eerste tijd gesubsidieerd tewerkstellen. Ons recente onderzoek toonde aan dat één van de knelpunten met het geregionaliseerde doelgroepenbeleid erin bestaat dat doelgroepkortingen aan werkgevers vooral ten goede komen aan pendelaars die komen werken in Brussel, veeleer dan aan Brusselse werkzoekenden zelf. Het Brussels Gewest tendeert om voor de aanwervingsstimuli voor bedrijven af te stappen van het spoor van doelgroepkortingen, en te kiezen voor het model van de werkkaart, gebaseerd op de geactiveerde uitkering die wordt ingezet als

**Ons recente onderzoek
toonde aan dat
één van de knelpunten
met het geregionaliseerde
doelgroepenbeleid
erin bestaat dat
doelgroepkortingen
aan werkgevers
vooral ten goede komen
aan pendelaars die
komen werken in Brussel.**

loonsubsidie. Deze optie blijft dichterbij de doelstelling om de aanwerving te bevorderen veeleer dan de hoge loonlasten te compenseren. Actiris krijgt de mogelijkheid om de aanwervingssubsidies gericht in te zetten op in Brussel wonende werkzoekenden. Deze optie vergroot ook de coherentie tussen het doelgroepenbeleid en de sociale inschakelingseconomie. Waar het Brussels Gewest nog meer zou kunnen op inzetten, is de gesubsidieerde jobcreatie in bestaande ondernemingen. Zo maakt het Vlaamse Maatwerkdecreet een onderscheid tussen maatwerkbedrijven en maatwerkafdelingen. De eerstgenoemde komen in de plaats van de huidige beschutte en sociale werkplaatsen, de laatstgenoemde komen in de plaats van de huidige invoegbedrijven. Ook initiatieven zoals (niet-betaalde) arbeidzorg in Vlaanderen bieden een oplossing voor wie helemaal niet in een beschermde maatwerkomgeving terecht kan.

Economische evaluatiestudies zijn meestal negatief over de tewerkstellingseffecten van directe jobcreatie in de publieke of non-profitsector, omdat doorstroming naar 'regulier' werk niet effectief is gebleken. Veelal is er zelfs een averechts effect, doordat het stigmatiserend werkt. Wat doorgaans ontbreekt in deze evaluaties, is een meting van de toegevoegde waarde van de activiteit die wordt voortgebracht; men bekijkt de arbeidsplaats enkel vanuit tewerkstellingscriteria. Deze studies hebben bijgedragen tot de wijdverbreide perceptie in beleidskringen (versterkt door OESO, IMF, EU) dat men best twee maatregelen combineert: enerzijds ervoor zorgen dat enkel de moeilijkst bemiddelbare werkzoekenden in de gesubsidieerde jobs in de sociale economie terechtkomen, en anderzijds een doorstromingsvereiste opleggen voor iedere tewerkgestelde werknemer. Dit is ook de weg die het Vlaamse Gewest volgt met het Maatwerkdecreet.

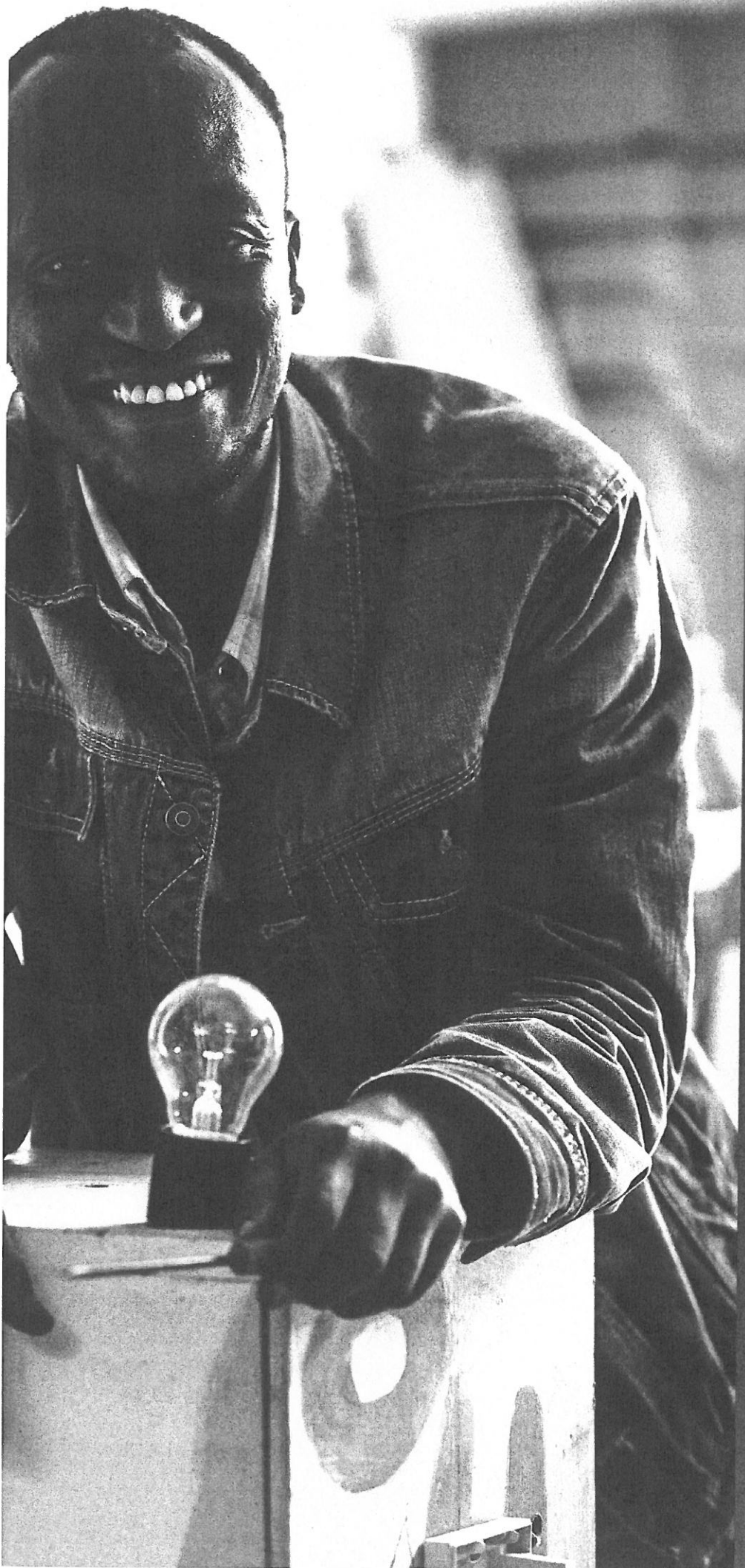
Doorstroming als fetisj van beleid

Dit brengt ons tot het diepgeworteld probleem van doorstroming en aansporing van tijdelijkheid. Op zich staat het principe al haaks op wat sociale economie beoogt

te zijn: een plek van duurzame werkgelegenheid. Vaardigheidsontwikkeling vergt daarbij langdurig oefenen. Men kan zich afvragen hoe iemand op één of twee jaar tijd een vaardigheid kan ontwikkelen waarmee hij of zij op de reguliere arbeidsmarkt terecht kan. Het is trouwens een illusie dat werknemers het probleem van te lange ervaring bij één bedrijf kunnen omzeilen door een innerlijk arsenaal aan vaardigheden te ontwikkelen dat hen van bedrijf naar bedrijf kan brengen. De tijdelijke werkervaring beschermt hen niet om opnieuw langdurig werkloos te blijven. Vanuit de sociale ondernemer gezien, deze ziet niet alleen zijn betere werknemers vertrekken, tegelijk wordt hij verplicht om zijn vaardig geworden werknemers te vervangen door nieuwe kandidaten uit de meest kwetsbare groep. Wat op gespannen voet staat met de productiviteit en kwaliteitsvolle dienstverlening die hij als sociaal ondernemer ook moet bieden.

Dit conflicterende mechanisme zit vervat in het Vlaamse Maatwerk-decreet. Laten we dit even vertalen naar de Brusselse context. Voor Brussel zou dit betekenen dat Actiris een gelijkaardige rol van 'poortwachter' gaat spelen als VDAB in Vlaanderen. De kandidaten voorselecteren en toeleiden op basis van een uniform screenings-instrument. Het werkondersteuningspakket bepalen voor werkzoekenden waarvoor geen automatisch recht geldt. Minstens om de vijf jaar dit pakket herzien om doorstroming naar het normaal economisch circuit te bevorderen. Dit laatste kan ook een reguliere aanwerving zijn bij de sociale economie-onderneming. De Vlaamse overheid beoogt dus een strakke regie over wie 'toeleidbaar' is en wie 'doorstroombaar' is. Uiteraard is het positief dat doorstroming bevordert en ondersteund wordt, net zoals de Brusselse arbeidsmarkt als geheel gebaat is met meer job-naar-job transitie van werknemers. Maar het perverse is dat Actiris die transitie vanuit de sociale economie zou registreren voor iedere doelgroepwerknemer. Om dit uitvoerbaar te maken zou een aanzienlijke capaciteitsuitbreiding van Actiris vereist zijn. Ten gronde rijst de vraag of het uiteindelijk doel van doorstroming wel wenselijk is in de huidige Brusselse context met massaal veel werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Tewerkstellingssucces op korte termijn, hoewel waardevol op zich, reflecteert ook een te enge benadering van succes. In dit verband valt er zeker wat te leren van de nieuwe vorm van resultaatfinanciering bij Social Impact Bonds, waarmee momenteel in een groeiend aantal grotere steden, waaronder Brussel, wordt geëxperimenteerd. Bij deze initiatieven wordt tewerkstelling verfijnder gemeten, en worden nog andere kosten-baten afwegingen in rekening gebracht, zoals de terugverdieneffecten doordat blijvende afhankelijkheid van uitkeringen en andere kosten (bv. medische kosten; criminaliteit) worden uitgespaard op langere termijn. Slotsom, ook evaluaties van de sociale inschakelings-economie zijn gebaat met een meer duurzaam perspectief en maken de cirkel van innovatie rond.

Tewerkstellingssucces
korte termijn,
hoewel waardevol
op zich, reflecteert
ook een te enge
benadering van succes.